

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОТИДІЯ МАНІПУЛЯТИВНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ»

Лектор курсу			Клименко Олена Юріївна, доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємств та соціальних технологій		Контактна інформація лектора (e-mail), сторінка курсу в Moodle		e-mail: ptbd_dut@ukr.net ; сторінка курсу в Moodle – http://dl.dut.edu.ua/course/view.php?id=1195	
Галузь знань			05 Соціальні та поведінкові науки		Рівень вищої освіти		бакалавр	
Спеціальність			054 Соціологія		Семестр		5	
Освітня програма					Тип дисципліни		Вибіркова	
Обсяг:	Кредитів ECTS	Годин	За видами занять:					
			Лекцій	Семінарських занять	Практичних занять	Лабораторних занять	Самостійна підготовка	
	5	150	18	-	22	-	110	

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета курсу:	Сформувати знання щодо розуміння загальних методологічних та методичних принципів функціонування маніпулятивних технологій різних типів ЗМІ, а також умінь визначати маніпулятивні тексти і створювати контент-технології в з урахуванням характеристик цільової аудиторії, зокрема в рамках українського суспільства.
--------------------	--

Компетентності відповідно до освітньої програми

Soft- skills / Загальні компетентності (ЗК)	Hard-skills / Спеціальні компетентності (СК)
ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо ЗК13. Здатність розробляти проекти та управляти ними.	СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому. СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
ПРН10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Тема, опис теми	Вид заняття	Оцінювання за тему	Форми і методи навчання/питання до самостійної роботи
Розділ 1 «СУТНІСТЬ, СТРАТЕГІЯ ТА ТАКТИКА ІНФОРМАЦІЙНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ»			
Тема 1. Підходи до розуміння феномену маніпуляції: соціально-політичний, психологічний, лінгвістичний, мас-медійний Знати: Знати підходи до розуміння феномену маніпуляції.	Лекція 1.	1	Лекція-візуалізація

<p><u>Вміти:</u> розпізнавати соціальні маніпуляції. <u>Формування компетенцій:</u> ЗК 01, ЗК 06, СК 04 <u>Результати навчання:</u> ПРН 04 <u>Рекомендовані джерела:</u> 1,3,5</p>	Практичне заняття 1.	5,5*	Усне опитування, навчальна дискусія, обговорення ситуаційного завдання
<p>Тема 2. Повсякденна реальність як соціологічна проблема <u>Знати:</u> основні принципи соціально-політичних, психологічних, лінгвістичних, мас-медійних технологій маніпуляції. <u>Вміти:</u> визначати особливості формулювання сугестивних технологій маніпулятивного впливу <u>Формування компетенцій:</u> ЗК 01, ЗК 06, СК 03 <u>Результати навчання:</u> ПРН 04 <u>Рекомендовані джерела:</u> 4,5,6,</p>	Лекція 2.	1	Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів
	Практичне заняття 2.1.	5,5*	Усне опитування, навчальна дискусія, обговорення ситуаційного завдання
	Практичне заняття 2.2.	5,5	Усне опитування, навчальна дискусія, доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни (авторська ділова гра)
<p>Тема 3. Сучасні технології нейролінгвістичного програмування <u>Знати:</u> основні принципи створення технології нейролінгвістичного програмування. <u>Вміти:</u> розпізнавати технології нейролінгвістичного програмування. <u>Формування компетенцій:</u> ЗК 01, ЗК 06, СК 03 <u>Результати навчання:</u> ПРН 04 <u>Рекомендовані джерела:</u> 4,5,6,</p>	Лекція 3.	1	Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів
	Практичне заняття 3.	10	Навчальна дискусія, обговорення ситуаційного завдання Проведення модульного контролю № 1 <i>Сутність, стратегія та тактика інформаційних маніпуляцій</i>
<p>Тема 1. Соціологія повсякденності. Теорія та історія життєвих практик Тема 2. Повсякденна реальність як соціологічна проблема Тема 3. Сучасні технології нейролінгвістичного програмування</p>	Самостійна робота		<ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови виникнення маніпулятивних технологій. 2. Маніпулювання як засіб соціального контролю. 3. Маніпуляція як вид психологічного впливу на емоційний стан людини, його світогляд і поведінку. 4. Маніпуляція як вид мовного впливу. 5. Маніпуляція як інструмент формування громадської думки в сучасних мас-медіа. 6. Схема маніпулятивної комунікації. 7. Характеристики адресата і адресата маніпулятивного впливу в ЗМІ. 8. Феномен колективного адресата (засновник ЗМІ, редакційний колектив, автор матеріалу / сюжету, замовник). 9. Класифікація маніпулятивного впливу.
Розділ 2. «ПРАКТИКА ПРОТИДІЇ МАНІПУЛЯТИВНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ»			
<p>Тема 4. Виявлення та протидія технологіям викривлення інформації. <u>Знати:</u> особливості виявлення технологій викривлення інформації <u>Вміти:</u> виявляти технології викривлення інформації. <u>Формування компетенцій:</u> ЗК 06, ЗК 13, СК 03 <u>Результати навчання:</u> ПРН 04, ПРН 10</p>	Лекція 4	1	Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів
	Практичне заняття 4	5,5*	Усне опитування, навчальна дискусія, доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни (авторська

<p>Рекомендовані джерела: 1,2,6 Тема 5. Протидія технологіям, що грають на почуттях. Знати: основні принципи протидії технологіям викривлення інформації Вміти: розробляти комплекс протидії технологіям викривлення інформації. Формування компетенцій: ЗК 01, ЗК 06, ЗК 13, СК 04 Результати навчання: ПРН 04, ПРН 10 Рекомендовані джерела: 1,2,4</p>	<p>Лекція 5</p> <p>Практичне заняття 5.</p>	<p>1</p> <p>5,5*</p>	<p>ділова гра)</p> <p>Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів</p> <p>Усне опитування, тестування, навчальна дискусія, обговорення ситуаційного завдання</p>
<p>Тема 6. Універсальні показники ефективної протидії маніпуляціям Знати: універсальні методи ефективної протидії маніпуляціям. Вміти: розробляти стратегію протидії маніпулятивним технологіям. Формування компетенцій: ЗК 01, ЗК 06, ЗК 13, СК 04 Результати навчання: ПРН 04, ПРН 10 Рекомендовані джерела: 1,2,4</p>	<p>Лекція 6.</p> <p>Практичне заняття 6.</p>	<p>1</p> <p>10*</p>	<p>Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів</p> <p>Навчальна дискусія, обговорення ситуаційного завдання Проведення модульного контролю № 2 Практика протидії маніпулятивним технологіям</p>
<p>Тема 4. Виявлення та протидія технологіям викривлення інформації. Тема 5. Протидія технологіям, що грають на почуттях. Тема 6. Універсальні показники ефективної протидії маніпуляціям.</p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>1 Особливості реалізації найбільш поширених дискредитують тактик: бездоказове применшення авторитету, зіставна тактика, цитування об'єкта дискредитації, поляризація, «зачіпка» за прецедентний текст, перетворення нейтральних контекстів в дискредитують, образа, агресивний опонент. 2. Нагнітання негативних емоцій, шокування «фактами», негативний прогнозування як базові тактики фрустраційної стратегії. 3. Тактики, за допомогою яких реалізується псевдорационально-евристична стратегія маніпулятивного впливу: спільне міркування, генералізація, апеляція до авторитету, створення невизначеності, створення псевдовизначеність.</p>
Розділ 3 «ПРИЙОМИ ЗАСТОСУВАННЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ ДРУКОВАНИХ ЗМІ УКРАЇНИ»			
<p>Тема 7. Політична культура, система освіти та конкуруючі ЗМІ як фактори протидії маніпулятивним технологіям в Україні Знати: основні фактори протидії маніпулятивним технологіям в Україні. Вміти: виявляти фактори, що сприятимуть протидії маніпулятивним технологіям Формування компетенцій: ЗК 01, ЗК 06, ЗК 13, СК 04 Результати навчання: ПРН 04, ПРН 10 Рекомендовані джерела: 1,2,3</p>	<p>Лекція 7</p> <p>Практичне заняття 7</p>	<p>1</p> <p>5,5*</p>	<p>Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів</p> <p>Усне опитування, навчальна дискусія, доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>
<p>Тема 8. Використання технологій нейролінгвістичного програмування у сучасних ЗМІ України.</p>	<p>Лекція 8.</p>		<p>Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів</p>

<p>Знати: особливості використання технологій нейролінгвістичного програмування у сучасних ЗМІ України.</p> <p>Вміти: розробляти стратегію протидії маніпулятивним технологіям.</p> <p>Формування компетенцій: ЗК 01, ЗК 06, ЗК 13, СК 04</p> <p>Результати навчання: ПРН 04, ПРН 10</p> <p>Рекомендовані джерела: 1,4,5,6</p>	Практичне заняття 8.1	1	Усне опитування, тестування, навчальна дискусія, проведення гри у невеликих групах
	Практичне заняття 8.2	5,5* 5,5*	Усне опитування, навчальна дискусія, доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни
<p>Тема 9. Критерії ідентифікації, маніпулятивних технологій, професійна етика та законодавче врегулювання впливів ЗМІ.</p> <p>Знати: критерії ідентифікації маніпулятивних технологій.</p> <p>Вміти: застосовувати норми права при протидії маніпулятивним технологіям.</p> <p>Формування компетенцій: ЗК 01, ЗК 06, ЗК 13, СК 03</p> <p>Результати навчання: ПРН 04, ПРН 10</p> <p>Рекомендовані джерела: 1,4,5,6</p>	Лекція 9	1	Лекція-візуалізація, експрес-опитування студентів
	Практичне заняття 9	10*	Усне опитування, навчальна дискусія, доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни. Проведення модульного контролю № 3 Прийоми застосування маніпулятивних технологій в сучасних друкованих ЗМІ України
<p>Тема 7. Політична культура, система освіти та конкуруючі ЗМІ як фактори протидії маніпулятивним технологіям в Україні.</p> <p>Тема 8. Використання технологій нейролінгвістичного програмування у сучасних ЗМІ України.</p> <p>Тема 9. Критерії ідентифікації, маніпулятивних технологій, професійна етика та законодавче врегулювання впливів ЗМІ.</p>	Самостійна робота		<p>1.Невербальні засоби вираження авторської думки в друкованих та Інтернет-виданнях.</p> <p>2.Маніпулятивний потенціал креолізованного тексту.</p> <p>3.Специфіка взаємодії іконічних елементів (фотографії, малюнки, карикатури, схеми, таблиці, графіки) і вербальних елементів (підпис, надзаголовки, репліка героя в карикатурі).</p> <p>4.Роль параграфемних засобів (шрифтових виділень, капітелі), лінійок, рамок, кольорних виділень, композиційних рішень в маніпуляції свідомістю цільової аудиторії.</p> <p>5.Взаємодія вербальних і невербальних засобів у реалізації маніпулятивних стратегій і тактик</p> <p>6.Методика і технологія оцінки ефективності маніпулятивного впливу.</p>
МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ			
<ul style="list-style-type: none"> • Мультимедійний проектор; • Комп'ютерний клас для проведення практичних занять. 			
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Грачев Г. В., Мельник И. К. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия / Г. В. Грачев, И. К. Мельник. – М.: Алгоритм, 2002. – 112 с. 2. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М.: ЧеРо, 1997. – 250 с. 3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М.: Алгоритм. – 2000. – 688 с. 4. Ковалев Е. М., Штейнберг И. Е. Качественные методы в полевых социологических исследованиях // Под ред. И. Штейнберга. – СПб.: Алетейя, 2009. – 356 с. 5. Паніна Н. В. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях / Н. В. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1-2. – С. 53-68. 6. Регіони України: статистичний щорічник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua. 7. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. - М.: Добросвет, 1999. - 700 с. 			

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ»)

- Курс передбачає роботу в колективі.
- Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики.
- Освоєння дисципліни передбачає обов'язкове відвідування лекцій і практичних занять, а також самостійну роботу.
- Самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблена проробка за рекомендованою літературою.
- Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.
- Якщо студент відсутній з поважної причини, він презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача.
- Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні Інтернет ресурсів та інших джерел інформації студент повинен вказати джерело, використане в ході виконання завдання. У разі виявлення факту плагіату студент отримує за завдання 0 балів.
- Студент, який спізнився, вважається таким, що пропустив заняття з неповажної причини з виставленням 0 балів за заняття, і при цьому має право бути присутнім на занятті.
- За використання телефонів і комп'ютерних засобів без дозволу викладача, порушення дисципліни студент видаляється з заняття, за заняття отримує 0 балів.

*КРИТЕРІЙ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Умовою допуску до підсумкового контролю є набрання студентом 30 балів у сукупності за всіма темами дисципліни

Форми контролю	Види навчальної роботи	Оцінювання
ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ	<i>Робота на заняттях, у т.ч.:</i>	
	• присутність на заняттях (при пропусках занять з поважних причин допускається відпрацювання пройденого матеріалу)	за кожне відвідування 0,55 балу
	• участь у експрес-опитуванні	за кожну правильну відповідь 0,25 балу
	• доповідь з презентацією за тематикою самостійного вивчення дисципліни (оцінка залежить від повноти розкриття теми, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості презентації і доповіді), підготовка реферату	за кожну презентацію (реферат) максимум 3 бали
	• усне опитування, тестування, розробка та написання проекту експертизи	за кожну правильну відповідь 0,5 балу
	• участь у навчальній дискусії, обговоренні ситуаційного завдання • проведення та участь у діловій грі	за кожну правильну відповідь 2 бали за кожну участь 1 бал
РУБІЖНЕ ОЦІНЮВАННЯ (МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ)	Модульний контроль № 1 «Сутність, стратегія та тактика інформаційних маніпуляцій»	максимальна оцінка – 10 балів
	Модульний контроль № 2 «Практика протидії маніпулятивним технологіям»	максимальна оцінка – 10 балів
	Модульний контроль № 3 «Розділ 3 «Прийоми застосування маніпулятивних технологій в сучасних друкованих ЗМІ України»	максимальна оцінка – 10 балів
Додаткова оцінка	Участь у наукових конференціях, підготовка наукових публікацій, участь у Всеукраїнських та Міжнародних конкурсах наукових студентських робіт за спеціальністю, створення кейсів тощо.	Звільняється від заліку
ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ Залік	Метою іспиту є контроль сформованості практичних навичок та професійних компетентностей, необхідних для виконання професійних обов'язків. Залік проходить у формі проведення самостійно (авторської) розробленої соціальної маніпуляції.	30 балів

ПІДСУМКОВА ОЦІНКА ЗА ДИСЦИПЛІНУ

бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка /зачис в екзаменаційній відомості
0	<p>Студент демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях.</p> <p>Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних розрахунках, аналізувати та співставляти дані об'єктів діяльності фахівця на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь.</p> <p>Знає сучасні технології та методи розрахунків з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Зменшення 100-бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосується дисципліни, яка вивчається, але виходить за рамки об'єму матеріалу, передбаченого робочою програмою, або студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.</p>	<p>Високий</p> <p>Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок, що викладені в робочій програмі дисципліни. Власні пропозиції студента в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння використовувати знання, які він отримав при вивченні інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносяться до дисципліни, яка вивчається.</p>	<p align="center">Відмінно / Зараховано (А)</p>
9	<p>Студент демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.</p> <p>Знає сучасні технології та методи розрахунків з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпні пояснення.</p>	<p>Достатній</p> <p>Забезпечує студенту самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюються порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни</p>	<p align="center">Добре / Зараховано (В)</p>
8	<p>Студент в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності.</p> <p>Вміє пояснити основні положення виконаних завдань та дати правильні відповіді при зміні результату при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях/ рішеннях/ розрахунках не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, в межах дисципліни, що вивчається.</p>	<p>Достатній</p> <p>Конкретний рівень, за вивченим матеріалом робочої програми дисципліни. Додаткові питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення.</p>	<p align="center">Добре / Зараховано (С)</p>
4	<p>Студент засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.</p>	<p>Середній</p> <p>Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни</p>	<p align="center">Задовільно / Зараховано (D)</p>

60-63	Студент має певні знання, передбачені в робочій програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, студент з труднощами пояснює правила вирішення практичних/розрахункових завдань дисципліни. Виконання практичних / індивідуальних / контрольних завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.	Середній Є мінімально допустимим у всіх складових навчальної програми з дисципліни	Задовільно / Зараховано (E)
9:	Студент може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутні.	Низький Не забезпечує практичної реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни	Незадовільно з можливістю повторного складання) / Не зараховано (FX) <i>В залікову книжку не представляється</i>
4	Студент повністю не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними. Студент не допущений до здачі заліку.	Незадовільний Студент не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслює мета та завдання дисципліни	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням / Не допущений (F) <i>В залікову книжку не представляється</i>